

LA MÚSICA A LA BIBLIOTECA PÚBLICA: *RASCAR DONDE NO PICA*

A Gabriel Vanegas, bibliotecari a La Loma de San Javier, Medellín

AUTOR:

Julián Figueres

Director de la Biblioteca Vapor Vell – Biblioteques de Barcelona

Ptge. del Vapor Vell, s/n

Tel: 934097231

figuerespj@diba.cat

Resum:

La música és una expressió cultural principal de la comunitat. Però què en fem si ja no cal anar a la biblioteca per aconseguir discos? La col·lecció és un punt de partida de l'ofici. Partint d'aquesta, aspirem a la creació de furs en els quals la comunitat s'expressa, crea, debat i comparteix. I això té com a tema qualsevol obra, tant si és a la col·lecció com si no hi és. Anar a la biblioteca ha de ser també una experiència activa, tant per a l'usuari com per al bibliotecari. De la mateixa manera que hi ha clubs de lectura, hi ha clubs d'escolta. Igual que hi ha tallers d'escriptura, n'hi ha de musicals. Alhora que hi ha presentacions de llibres, hi ha presentacions de discos. La biblioteca no és només un immoble. L'existència física no confereix centralitat cultural *per se*. La missió de la biblioteca es pot acomplir sense edifici. Cal anar als furs de la comunitat i, si són a fora, al carrer, a les sales de música, a la xarxa virtual, cal incidir-hi. I què pot aportar la biblioteca a més d'un fur? Un mer cul-de-sac cultural? Què pot prescriure? Allò que els usuaris —part protagonista i no només usuària d'aquest camí cultural— vagin configurant entre si; la memòria cultural local. I qui? El musictecar, per dir-ho, ras, curiós i curt.

Paraules clau: àrea musical, dinamització musical, prescripció, especialització, comunitats de pràctica, Biblioteca Vapor Vell

Resumen:

La música es una expresión cultural principal de la comunidad. Pero, qué hacemos con ella si ya no es necesario ir a la biblioteca para conseguir discos? La colección es un punto de partida del oficio. Partiendo de ella aspiramos a la creación de fondos en los cuales la comunidad se expresa, crea, debate y comparte. Y esto, tiene como a un tema cualquier obra tanto si no es a la colección. Ir a la biblioteca debe ser también una experiencia activa, tanto para el usuario como para el bibliotecario. De la misma forma que hay clubs de lectura, hay clubs de escucha. Igual que hay talleres de escritura, hay musicales. Al mismo tiempo que hay presentaciones de libros, hay presentaciones de discos. La biblioteca no es sólo un inmueble. La existencia física no confiere centralidad cultural *per se*. La misión de la biblioteca se puede cumplir sin edificio. Hay que ir al fondo de la comunidad y si están fuera, en la calle, en las salas

de música, en la red virtual, hay que incidir. Y qué puede aportar la biblioteca además de un fondo? Un simple callejón sin salida cultural? Qué se puede prescribir? Aquello que los usuarios – una parte protagonista y no sólo usuaria de este camino cultural-vayan configurando entre sí; la memoria cultural local. Y quién? El musicotecario, por decirlo, al raso, curioso y corto.

Palabras clave: área musical, dinamización musical, prescripción, especialización, comunidades de práctica, Biblioteca Vapor Vell

0. Presentació

Les col·leccions de música, que van dotar d'una aparent modernitat les biblioteques públiques, semblen condemnades a donar-los una aparença d'obsolescència només 20 anys després. Què ha passat? I què s'hi pot fer? Aquesta presentació és un intent de reflexió sobre aquesta qüestió palesa a totes les biblioteques públiques. I també és un intent d'elevat aquesta qüestió a un nivell simbòlic, per si la seva problemàtica il·luminés de retruc altres àrees de la biblioteca i, fins i tot, l'ofici de bibliotecari. Ho farem a través d'una reflexió carregada de preguntes, de forma personal, recopilant el parer de bona part de l'equip de la biblioteca Vapor Vell de Biblioteques de Barcelona. Deixarem que els anys d'experiència professional i observació, i el tarannà meditatiu dels bibliotecaris, ens permetin fer un exercici de reflexió i dubte en directe.

1. Petita història d'un èxit

Els primers 15 anys de les col·leccions de música van ser espectaculars. Perquè:

- Oferien una bona contribució als préstecs.
- Mostraven una obertura de la biblioteca a altres formats que no eren llibres.
- Aproximaven altres públics no literaris o informatius.

Què fèiem els professionals de les biblioteques per aconseguir aquest efecte? senzillament adquirir els documents. La resta succeïa de forma natural i gairebé espontània. L'èmfasi, per tant, estava en la selecció. Els bibliotecaris havíem de seleccionar amb criteris professionals, atenent als principis de varietat, representació i eclecticisme característics del nostre sector. Així que els debats de l'època eren al voltant d'aquests temes:

- Si havíem de comprar discos d'OT.
- Si el préstec de música (i cinema) no era un demèrit en relació amb el préstec de llibres.
- Si havíem de cenyir-nos a la compra de rareses i material de difícil adquisició per part dels usuaris.

Molts d'aquests debats tenien el seu què, però, com es veu, hi havia una omisió clara: la dinamització. El bibliotecari era un selector i un dispensador. La seva vessant dinamitzadora era anecdòtica o ornamental a la música. La més potent es reservava per a les àrees que no sortien amb tanta facilitat, com ara els llibres.

2. Silenci

A la Biblioteca Vapor Vell, el 2006, es compraven 100 CD mensuals (1.200 a l'any!) a banda de tots els que arribaven del Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona. Amb tot, la col·lecció creixia a raó de 1.500 discos anuals. Es va arribar a les 15.000 referències en menys de 10 anys. Els préstecs de CD representaven el 30 % del préstec total de la biblioteca. Pràcticament no es feien activitats musicals enlloc, però totes les biblioteques estaven encantades amb la música.

Avui el préstec de CD no arriba al 5 % de la biblioteca. Es compren uns 10 CD al mes, que poca gent consulta. El Servei de Biblioteques pràcticament ha renunciat a l'adquisició d'aquest material. Avui, a les àrees musicals de les biblioteques públiques, l'única música que sona és «4'33», l'obra de John Cage. Silenci.

www.youtube.com/watch?v=JTEFKFiXSx4

El bibliotecari era un selector i un dispensador. I ara la dispensa és als immensos portals de música en temps real (*Spotify* té 2 milions de discos), i els selectors s'han diversificat. Són directament els blogs de música i les ràdios de recomanacions automàtiques. Així, si desapareix el format, desapareix el bibliotecari?

3. Fora de joc

Ara bé, si fos així, no tindria sentit que hi hagués tampoc una àrea de poesia a les biblioteques, atès que no hi ha préstecs. Ni de filosofia. Ni de filologia catalana. Reproduiríem així els tics dels plans d'estudis, decantats per la vessant pràctica i poc humanística de l'educació. I no caldrien els bibliotecaris. Les humanitats reflectides a les àrees no són mers espais de prestatgeries per omplir. Són temes que cal treballar. De la mateixa manera que la comunitat que usa la biblioteca no és consumidora d'aquests productes culturals sinó artífex i còmplice del fòrum cultural comunitari que són les biblioteques.

A «Granujas de medio pelo» (*Small Time Crooks*), Woody Allen crea una farsa genial. Uns lladres volen atracar un banc pel mètode del butron. Amb aquesta intenció, lloguen el local lateral del banc i, per no aixecar sospites, munten una tenda de fer galetes i es disfressen de falsos cuiners. La tenda té tant d'èxit que es fan milionaris i obliden que el seu propòsit era atracar. Deixant de banda la dignitat de l'objectiu final,

no serviria això per entendre les àrees musicals? El mitjà (els discos) ha fet de màscara de l'objectiu (la difusió de l'art musical).

Les àrees musicals han quedat fora de joc, perquè la comunitat ha tirat endavant amb noves eines. O sigui, que ara el bibliotecari no pot ser només un dispensador i un selector. Fem-nos preguntes.

4. Preguntes

Com és que no s'està impulsant la música des de les biblioteques si és igual que la literatura a efectes de difusió? Són ingredients culturals indistingibles que podem donar a conèixer aprofitant aquestes plataformes privilegiades que són les biblioteques públiques. Per què privilegiades? Perquè són gratuïtes, són dels veïns i no tenen exigències ni condicionants comercials que influencin la seva activitat. I per què la música? Doncs perquè és una expressió artística i emocional de la comunitat i ens hi devem. Tan fàcil com això. Però què en fem si ja no cal anar físicament a la biblioteca per accedir-hi?

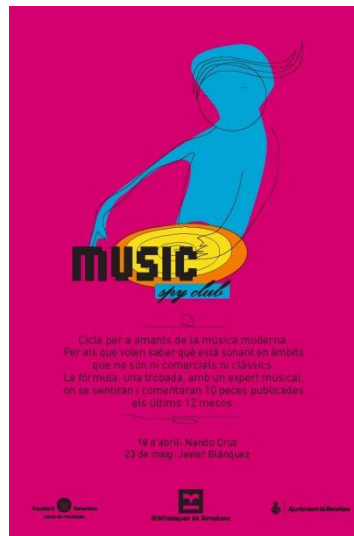
El context social, i no només les biblioteques, també ha canviat. Hi ha una saturació cultural palpable. Les noves referències ens assalten diàriament. Avui és difícil sentir nous discos sencers, atendre a les lletres, incorporar noves estètiques als nostres gustos. Abans de repetir l'escolta d'un disc o la lectura d'un llibre, saltem al següent. Una persona pot llegir uns 50 llibres l'any, uns 3.000 en una vida longeva. I pot sentir, el que seria escoltar amb atenció, 3.000 discos. A la biblioteca Vapor Vell n'hi ha 15.000, o sigui, discos per a 5 vides senceres.

No ha arribat el moment, més que de seleccionar, d'aprofundir? De compartir? No poden generar les biblioteques espais de relaxació cultural? O justament la potència és en el fet que només hi ha 15.000 discos? No resulta més estimulants quatre llibres, com la d'Alessandro Baricco, on el llibreter pugui donar la cara per cadascun d'ells o els veïns hagin contribuït a enriquir-la?

5. Béns immobles i béns mobles

Una primera hipòtesi de resposta és deixar de pensar la biblioteca com un bé immoble. No són prestatgeries, documents i sales d'actes. La col·lecció és només el punt de partida de l'ofici, no el punt final. De fet, ja podem treballar sense col·lecció, que és un dels debats candents i fèrtils a les mediateques. Les sales no són tampoc un únic ambient de concentració. La biblioteca vetlla per la creació de furs en els quals la seva comunitat s'expressa, crea, debat i comparteix informació. Per tant, han de passar coses a dins, no només oferir una col·lecció i els dispositius per escoltar-la. Anar a la

biblioteca ha de ser també una experiència activa, tant per a l'usuari com per al bibliotecari. Igual que hi ha clubs de lectura, hi ha clubs d'escolta. Igual que hi ha tallers d'escriptura, hi ha tallers musicals. Igual que hi ha presentacions de llibres, hi ha presentacions de discos. Igual que hi ha xerrades al voltant dels llibres, hi ha xerrades al voltant dels discos. Exemples emblemàtics d'aquesta feina són el Music Spy Club, de la Biblioteca Vapor Vell, que porta nou anys de programació ininterrompuda, els cicles temàtics de música negra de la Biblioteca Vallcarca-Els Penitents, i el club de lectura de Novel·les Sonores de la Biblioteca Ramon d'Alòs-Moner.

[Postal del Music Spy Club]

6. El fòrum

Una altra pregunta que ens fem és si no seria útil començar a treballar fora de l'eix de la biblioteca. L'existència física no confereix centralitat cultural *per se*, no és imprescindible en absolut. La biblioteca té una missió que es pot acomplir sense edifici. O sigui, la biblioteca ha d'anar als fòrums naturals de la comunitat, i si no existeixen, impulsar-los. Si els fòrums són al carrer, a les sales de música, a les places, a la xarxa virtual, cal incidir-hi. Exemples d'aquest treball són les llistes de reproducció d'*Spotify* —la plataforma en línia legal de reproducció de música en temps real— que es fan a les Biblioteques de Barcelona per acompanyar activitats, festivals i guies, sovint amb la col·laboració dels usuaris. També les exposicions i activitats compartides de la Biblioteca Vapor Vell amb la Sala Koitton. I, fins i tot, les recomanacions i reflexions del blog de musictecaris AMPLI. Recomantar només allò que tenim físicament a la biblioteca és com mirar només el cel que tenim a la finestra.

divendres, 2 de juliol de 2010

Edgar Varèse: compositor del temps present

Des de fa més de dos anys, el bloc AMPLI té una divisa al seu frontal: "*Present-day musictecarian refuses to die*". Es tracta d'una adaptació bibliotecària de la frase d'Edgar Varèse, que diu, literalment "*Present-day composer refuses to die*". Aquesta proclama, proposa un objectiu vital, una resistència inconformista i una voluntat de ferro. I per això ens hi adherim. Aquí està, per exemple, Frank Zappa, abanderant tèxtil i artísticament aquesta fita.

Present day musictecarian
refuses to die !

[Entrada del blog musictecarí AMPLI]

7. L'ecosistema

Arribats a aquest punt, mirem d'una banda les àrees de música, d'una altra les sales d'actes, de l'altra els usuaris i, finament, de l'altra, el barri com varetes d'un sol ventall. El clau és la biblioteca. Ens trobem en un context complex i propici: excés d'oferta, pèrdua de referents, inèrcia dels gustos, utilització funcional de l'art, dispositius precaris d'escolta. És una sort perquè a la gent li agrada descobrir i als bibliotecaris ens encanta recomanar. L'ecosistema és perfecte! Disposem, a més, de bons equips, d'un punt de vista desinteressat, de la capacitat de posar en contacte agents molt diferents, de recursos per impulsar l'expressió local. Tenim, a més, moltes oportunitats:

- que els usuaris siguin una part protagonista i no només usuària d'aquest camí cultural,
- donar a conèixer artistes desconeguts,
- conservar la memòria musical local,
- generar patrimoni conjuntament.

Les biblioteques són espais d'expressió. Aquesta subtileza potser la va escamotejar el silenci que abundava a les sales. A la nostra biblioteca somiada (cal pensar-la!) conviu el silenci amb l'agitació. A la pròpia biblioteca hi passen coses. Hi ha tallers de creació literària i musicals. Els veïns creadors hi tenen la seva plataforma d'expressió, preservada d'interessos privats.

8. Rascar allà on no pica

Hi ha un detall més subtil, que anomenarem, de forma còmica i seguint un suggeriment de Pere Estupinyà, *Rascar donde no pica*. Anomenem d'aquesta manera l'art d'encuriosir-se i recomanar més enllà dels gustos. Amb els anys tots anem afinant la nostra estètica. Coneixem més el que ja ens agrada i ens fem sords a la resta. Si som d'esquerres, llegirem llibres que ens confirmin. Si som de dretes, també. Si som catòlics, no llegirem reflexions sobre l'ateisme. Si som ateus, no llegirem reflexions sobre el misticisme. Si estimem la música clàssica, no sentirem música electrònica. Si ens agrada el folklore, no sentirem pop. I viceversa. Un món sense bibliotecaris generaria aquesta inèrcia culturalment limitada sobre la qual els estudiosos de la xarxa ja estan alarmant: el tub de confirmació.

El bibliotecari sovint parla de prescripció, del que és útil i necessari i en bona hora. Però existeix també la recomanació a la contra o complementària. Oferir novel·la negra als amants de la novel·la rosa. Recomana Bach als seguidors de Björk. La vida cultural comunitària és un diàleg i, com a tal, la confrontació i expressió de raons divergents... que busquen algun punt de convergència. Internet no garanteix aquest tipus de prescripció, ja que els nostres hàbits confirmatius converteixen la xarxa en una gran màquina de donar-nos la raó. Ara, el diàleg, sentir coses que no sentiríem (des d'un llibre o d'un veí) és una de les garanties de la democràcia des del *demos* i potser la millor manera de conèixer. «Entre tots ho sabem tot», que va dir Alfonso Reyes.

9. Comunitats de pràctica

L'apoderament dels usuaris és un dels reptes més interessants que planteja la societat i la biblioteca d'avui. Què vol dir apoderar? Per començar, ser més que usuaris. Partícips, incididors, decisoris. Des de batejar la biblioteca (es dirien molt diferent, segur), fins a decidir què passa i a quines hores.

Posem un exemple més tradicional a les biblioteques. Podem decidir treballar la memòria local. Per a això, farem tallers i concursos i recopilarem part d'aquesta memòria i guiarem alguns usuaris. Aquí, «apoderar» els usuaris seria, posem per cas, seguir l'exemple de la Biblioteca de la Loma de San Javier, de Medellín, on el bibliotecari va ensenyar els joves del barri a enregistrar amb càmera de vídeo, a editar el resultat i a penjar-lo a un canal de Youtube del barri. Els mateixos joves anaven a les cases dels vells del poble i els entrevistaven. En 5 anys tenien 600 enregistraments. La biblioteca aquí és el punt de partida, i la comunitat és la que es va coneixent i funciona sola. Entre tots ens ho podem ensenyar tot.

[Gabriel Vanegas (dreta), el bibliotecari de la Loma de San Javier, Medellín, que ha apoderat els usuaris per fer de la biblioteca un espai viu. En deu anys han mapat la zona, enregistrat i publicat més de 400 vídeos amb testimonis dels veïns i ja ha creat una Internet pròpia de La Loma, amb independència de les xarxes].

Pel que fa a la música, sembla més difícil. Però les idees són infinites: des d'ensenyar a tocar instruments, a musicar poemes, a creuar poetes amb músics, a fer mapes sonors del barri, a recrear musicalment la història, a preguntar als veïns per les seves músiques, a crear espais de recomanacions, etc. Tots recordem l'època en què quedàvem a casa d'algú per escoltar música, amb l'entusiasme i la recomanació dels nostres amics. Si això no és un musictecarí...

10. *Library happens*

Alhora que amb la comunitat, hi ha un creuament entre agents artístics, periodisme, agents educatius, agents socials i artistes (en el cas de la música) amb qui s'ha d'articular la missió de la biblioteca. Fins fa 5 anys la música es presentava sola a la biblioteca i discutíem si comprar discos d'OT o no. Els usuaris ja sabien el que volien i nosaltres només satisfèiem les seves necessitats. Ara ja no cal perquè hi ha una necessitat més curiosa, indetectada i simbòlica: «rascar allà on no pica». No sabem res d'allò que ens podria agradar perquè no en tenim notícia. Aquest és un altre filó únic per als companys musictecaris, una feina sense fi.

El desconegut pintor James Whistler és autor d'una de les frases més afortunades sobre l'art: *Art happens*. L'art passa (en el sentit que és succés). O sigui, l'art no és el resultat d'una sèrie de característiques d'una representació sensorial. És una experiència. El mateix podríem dir, per acabar, de la biblioteca. La biblioteca no és només el resultat de la suma de documents i usuaris i bibliotecaris. La biblioteca ha de ser una experiència, una cosa que passa dins i fora de les seves parets.

Bibliografía

FORD, Andrew. *Música presente: perspectivas para la música del siglo XXI*. Madrid: Fundación Autor, DL 2006.

CORTÁZAR, Julio. *Argentina: años de alambradas culturales*. Buenos Aires: Muchnik, 1984.

BLONDEAU, Nicolás. «El mercat discogràfic i les pràctiques musicals. Dossier ACIM, edició 2014» [en línia]. <<http://musictecaris.blogspot.com.es/2014/07/estadistiques-sobre-la-musica-la.html>> [Consulta: 06/02/2015]

VANEGAS, Gabriel Jaime. «Balloon mapping: el caso de ConVerGentes en la Loma. 2.º Encuentro nacional de comunidades digitales» [en línia]. Ibagué, Colòmbia. <www.youtube.com/watch?v=vz-t4nNdeSM> [Consulta: 06/02/2015]

VILLANUEVA FONTANELLA, Josep Lluís. «Música digital: nous reptes a la biblioteca» [en línia]. Barcelona: [s.e], 2008. <<http://musictecaris.blogspot.com.es/2008/11/msica-digital-nous-hbits-nous-usos-nous.html>> [Consulta: 06/02/2015]

VILLANUEVA FONTANELLA, Josep Lluís. «Selecció de música a la biblioteca pública» [en línia]. Barcelona: [s.e], 2008. <www.slideshare.net/fonti/selecci-de-msica-a-la-biblioteca?src=embed> [Consulta: 06/02/2015]

<<http://musictecaris.blogspot.com/>> Blog de bibliotecaris musicals de Barcelona. [Consulta: 06/02/2015]

<<http://mediamus.blogspot.com/>> Mediamus: Le blog des bibliothécaires musicaux de la Médiathèque de Dole. [Consulta: 06/02/2015]